

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים וחצי.

- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני: סיפור קצר
פרק שלישי: רומאן ונובלה
פרק רביעי: דרמה
פרק חמישי: שיר שלא נלמד

מארבעת הפרקים הראשונים בחר בשלושה, וענה על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 30 נקודות; סה"כ – 90 נקודות).
הפרק החמישי הוא חובה. ענה על השאלה שבו (10 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.

- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתיב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רישום טיוטות כלשהן על דפים מחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה! רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

ה ש א ל ו ת

מהפרקים הראשון, השני, השלישי והרביעי (שאלות 1-25) עליך לענות על השאלות בשלושה פרקים בלבד, לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 30 נקודות).

פרק ראשון: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

שים לב: אם בחרת בפרק השירה (שאלות 1-16), עליך לענות על שתי שאלות, כל שאלה על שיר מאת משורר אחר (לכל שאלה – 15 נקודות).

שאלה כללית בפרק השירה

בשאלה זו אַנְּן לענות על פי שירים מימי הביניים או משירת ביאליק, וכן אַנְּן לענות על פי השירים שבשאלות 2-16 בפרק זה.

1. בחר בשיר שהותיר את רישומו עליך. מה מיוחד בשיר זה? הסבר והדגם את דבריך.

שירת ימי הביניים

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

מה תפחדי, נפשי / שלמה אבן גבירול

מה תפחדי, נפשי, ומה תגוריי? / שכני וגוריי באשר תגוריי!
 אם נחשבה תבל קטנה לך ככף, / אנה, עניה סערה, תתוריי?
 טוב מהלך אנה ואן כי תשבי / לפני אדוניך ולא תסוריי.
 אם מאנוש תגוריי – תעזרי / ושכר פעלתך אזי תשוריי.
 5 אם תאות נפשך כעיר מבצר – הלא / תפל בידך, אם מעט תצוריי.
 אין לך בקרב האדמה נחלה: / עורי לבקש אחריתך, עורי!

א. בבית החמישי הדובר אומר:

"אם תאות נפשך כעיר מבצר – הלא / תפל בידך, אם מעט תצוריי".

פרש בית זה, והסבר כיצד הוא מתקשר לשיר כולו. (11 נקודות)

ב. הסבר והדגם, על פי שיר זה, מהי תפארת הפתיחה ומהו צימוד. (4 נקודות)

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

מְלִיצַתִי בְדֹאגְתִי / שלמה אבן גבירול

מְלִיצַתִי בְדֹאגְתִי הַדּוֹפָה / וְשִׁמְחָתִי בְּאַנְחָתִי דְחוֹפָה,
 וְאִם אֲרָאָה שְׁחוֹק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיָּתִי שֶׁהִיא מְנִי קְטוּפָה.
 "יְדִידִי, הֲלֵבָן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סֶפֶד וּבְכוֹת עֲלֵי יוֹם הָאֲסִיפָה –
 אֲשֶׁר הִיָּה לְהַמְשֵׁךְ בִּילְדוֹת / בְּלַחֵי כְּחֻבְצָלֹת שׁוֹפָה?"
 5 שְׁפֹטְנֵי לְבָבִי מִזְעוּרֵי / וְעַל כֵּן הִיָּתָה נִפְשִׁי כְּפוּפָה,
 וְשֵׁם הַבֵּין וְהַמוֹסֵר מֵנָתוֹ / וְנִפְשִׁי הַחֲרוּצָה שֵׁם קְצוּפָה.
 "וַיְמָה בְּצַע בְּהִתְקַצְּףִי? אֲבָל דָּם / וְקוּהָ, כִּי לְכָל מִכָּה תִרּוּפָה!
 וַיְמָה יוֹעִיל בְּכוֹת עַל הַמְּצוּקִים / וַיְמָה יוֹעִיל לְדַמְעָה הַעֲרוּפָה?"
 וַיְמָה אוֹחִיל וְעַד כְּמָה אֵיחֹל – / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלֹאָה תְּקוּפָה?
 10 וְטָרָם בּוֹא צָרִי גִלְעָד – וְיָמוֹת / אֲנוּשׁ נִכְאָב אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ נְגוּפָה.

א. בבית השני הדובר אומר: "וְאִם אֲרָאָה שְׁחוֹק – יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיָּתִי שֶׁהִיא מְנִי קְטוּפָה".

הסבר בית זה. (5 נקודות)

ב. מה תורם המבנה הדיאלוגי לשיר?

הסבר והדגם את דבריך. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריי.

הים ביני ובינה / שמואל הנגיד

הים ביני ובינה / ולא אטה לחלותך
 ולא ארוץ בלב חרד / ואשב על קבורתך?
 אמת, אם אעשה כזאת / אהי בוגד באחותך!
 אהה, אחי, אני יושב / עלי קברך לעמתך,
 5 לך מכאוב בתוך לבי / כמכאובי במיתך.
 ואם אתן לך שלום – / ולא אשמע תשובתך,
 ולא תצא לפגשני / ביום בואי לאדמתך,
 ולא תשחק בקרבתי / ולא אשחק בקרבתך,
 ולא תראה תמונתי / ולא אראה תמונתך,
 10 למען כי שאול ביתך / ובקבר מעונתך –
 בכור אבי וכן אמי, / שלומים לך באחריתך,
 ורוח אל תהי נחה / עלי רוחך ונשמתך!
 אני הולך לארצי, כי / בארץ סגרו אותך.
 ואננים עת ואיקץ עת – / ואת לעד בנומתך,
 15 ועד בוא יום חליפתי / בלבי אש פרידתך!

א. הסבר את דברי הדובר בשני הבתים המסיימים את השיר. (5 נקודות)

ב. הסבר כיצד משפטי השלילה הרבים מעצבים את החוויה המובעת בשיר קינה זה.

קבא מהשיר שלוש דוגמאות לדברך. (10 נקודות)

שירת ביאליק

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחרי.

אֵיךְ / ח"ינ ביאליק

מִמְקוֹם שֶׁאֵת נִסְתָּרֶת שָׁם, יְחִידַת חַיִּי
 וְשִׁכִּינַת מְאוּוִי –
 הַגְּלִי-נָא וּמַהְרֵי בָּאִי, בָּאִי
 אֵלַי מִחְבוּאִי;
 וּבְעוֹד יֵשׁ גְּאֻלָּה לִּי – צְאִי וּגְאֻלִּי
 וּמְלָכִי עַל-גּוֹרְלִי;
 יוֹם אֶחָד גְּזֹלַת גְּעוּרֵי לִי הִשְׁבִּי
 וְהַמִּיתֵנִי עִם-אֲבִיבִי.
 וְתַחַת שִׁפְתוֹתֶיךָ יִכְבֶּה-נָא נִיצוּצֵי
 וּבֵין שְׁדֵיךָ יוֹמֵי אוֹצִיא,
 כְּגוּעַ בְּעַרְבַּ הַיּוֹם בֵּין פְּרָחֵי בְּשָׁמַיִם
 צִפְרֶת בְּרָמִים.

אֵיךְ?

וְאֲנִי עוֹד לֹא יָדַעְתִּי מִי וְמָה אָתָּה –
 וְשִׁמְךָ עַל-שִׁפְתֵי רֵעֵד,
 וּכְרָצַפְתָּ אֵשׁ בְּלִילוֹת עַל-מִשְׁכְּבִי
 בְּעֶרְתָּ בְּלִבִּי;
 וְאִבְךָ בְּנִדּוּדֵי לַיִל, וְאִשְׁךָ כְּרִי
 וּלְזַכְרֶךָ כָּלָה בְּשָׁרֵי;
 וְכָל-הַיּוֹם בֵּין אוֹתִיּוֹת הַגְּמְרָא,
 בְּקֶרֶן אוֹר, בְּדַמּוֹת עֵב בְּרָה.

א. תאר והדגם את הקוטביות (הניגודיות) בדמות הנמענת, כפי שהיא מצטיירת בעיני הדובר.

(9 נקודות)

ב. המילים: "אֵיךְ" (בכותרת ובין הבהים), "בּוֹאֵי" (שורה שלישית) "אוֹתְךָ" (שורה אחרונה)

חוזרות בשיר.

הסבר מה מביעות חזרות אלה בשיר. (6 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

צפּרַת / ח״נ ביאליק

הוּ, מִי הַשְׁלִיג עָלֵינוּ – וּבְשֹׁפֵע כְּזוֹה,
חֵיל צַפְרוֹת לְבָנוֹת?

וְהִנֵּה נִקְלָעָה צַפְרַת כְּפָרַח בְּקִצָּה
שָׁעַר מַחְלַפְתֵּךְ הַמְּסוּנָה עַל-הַמַּחְגָּרֶת,
וּכְמוֹ רְמֹנָה לִי: בְּחוּר, קוֹם שָׁקֵה-לָהּ, וּדְמָה
אֵלַי הַצַּפְרַת!

אוּלַם אַת – הַהֲרַגְשָׁת בַּצַּפְרַת נְבִי?
הַהֲרַגְשָׁת, כִּי גַם-נַפְשִׁי נְתוּנָה בְּשָׁבִי,
וּמִסְפָּרֶת וּתְלוּאָה, וּמִצְפָּה לִישׁוּעָה
בְּמַחְלַפְתֵּךְ הַקְּלוּעָה?

וּבְעֵינֶיךָ שׁוֹב אֲצִיץ וְאֶבְקֵשׁ שָׁם תְּשׁוּבָה –
וּכְבִּתְחִלָּה הֵן צְנוּעוֹת, שְׂמֵי יוֹנֵי הַחֵן;
מֵה-לִי צְנִיעוֹת עֵינֶיךָ – וּמַחְלַפְתֵּךְ מְשׁוּבָה,
הִיא אוֹמֶרֶת לִי: הֵן!

מִהְרִי, מִהְרִי, אֲחוֹתִי, נְבוֹאָה הַיַּעֲרָה,
תַּחַת חֶפֶת אֲשֶׁרִי לָךְ כָּל-נַפְשִׁי אֶסִּיקָה,
וְאַת-כָּל-אַהֲבָתִי תְּתַלִּינִי בְּשַׁעֲרָה
בְּמִית שְׁנֵינוּ בְּנִשְׁיָקָה.

כָּל-הָעוֹלָם טוֹבֵעַ בְּאוֹר וּבְשִׁיר,
אוֹצְרוֹת חַיִּים לֹא-שְׁעָרִים מְסַכִּיב מִתְרַחֲשִׁים,
וּבְמִשְׁעַל הַנִּמְתָּח בֵּין יַעַר וְנִיר
שְׁנֵינוּ הוֹלְכִים וּמַחֲשִׁים.
אֲנִי הוֹלְכִים וְהוֹלְכִים, לְשִׁבְלֵנוּ אֵין קֶץ,
אֶפְסוּנוּ שְׁבָלִים, כְּתֵרוֹנוּ צַפְרוֹת,
וּבְחִנְיֹתוֹת שְׁלֹזָהּב יִסְגְּעוּנוּ כָּל-עֵץ
וּבְצִאֲלֵי צִמְרוֹת.

הַדְּמוּת כְּרוֹב אִם עָב קָלָה בְּרוּם עוֹלָם רְפֹרְפָה?
אֵךְ גַּם-הִיא חַיִּשׁ הַפְּלִיגָה לְמַדִּינַת הַיָּם –
וְאַת-הַהֲרֵוּרִי הַטְּהוּר כְּמוֹהַ וְרַם
נְשָׂאָה עִמָּה לְנִצָּח עַל-כַּתְּפָה.

לְשׁוֹב זֶהַר רְקִיעַ, לְשׁוֹב תְּכֵלֶת בְּלִי-סוּךְ,
אֶת הוֹלְכֶת בְּרֵאשׁ וְאֲנִי כְרוּךְ אַחֲרֶיךָ,
וּבְקִמּוֹתָיו הַמְּלֵאוֹת הַשְּׁתָרַע הַנוֹף,
וְהַכֵּל בְּהִיר בּוֹ כְּמוֹ בְּעֵינֶיךָ.

רְנַע אֶחָד לִי נְדָמָה: בִּיעַר הַלֵּז,
הַמְּאִפִּיל וּמִשִּׁיב צְנָתוֹ עָלֵינוּ,
נִגַּח מְטָמוֹן מְסִתְרִים, הַמְּשָׁמֵר מֵאֵז
וּמֵעוֹלָם לְשְׁנֵינוּ –

פְּתָאם רְחִפָה הַקְּמָה – וּמִפָּה אֱלִי-פָה
עָבֵר רֶטֶס קְרָנִים עַל-פְּנֵי הָאוֹקְיָנוֹס.

הסבר כיצד תיאורי הטבע משקפים את "סיפור האהבה" בשיר.

הבא מהשיר שלוש דוגמאות לדבריך.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גבעולי אשתקד / ח"נ ביאליק

עוד על-קירות לְבָבְךָ מְתַרְפְּקִים ותלויים גְּבֻעוֹלִים
שֶׁל שׁוֹשְׁבֵי אֲשֶׁתְּמָקֵד –
חֲמֻדַּת נִפְשֵׁי! רְאִי: בֵּין עֲרוּגוֹת הַגֶּן וְאֵילָנָיו
אָבִיב חֲדָשׁ מִרְקָד.

וּכְבֹר עוֹבֵר הַמַּעְדָר, הַנֶּעֱצָץ וְעַפְרָ בְּעַפְרָ,
וְעָרוּגָה, עָרוּגָה תַעְדָר;
לֹא יַעֲבֹר הָאָבִיב – וּפְרָחִים חֲדָשִׁים יִשְׁגְּשְׁגוּ,
אֶף-יִטְפְּסוּ בְּסָרִיגֵי הַגָּדָר.

וּמֵאֵילָן לְאֵילָן כָּבֹר קוֹפְצָה מְזַמְרֵת הַגֶּן
וּמְקַצֶצֶת בְּנִטְיָעוֹת;
חֲמֻדַּת נִפְשֵׁי! הַנּוֹבְלוֹת יִלְחַכּוּ עֶפֶר
וְתַחֲיִיבָה הַבְּרִיאוֹת.

הַשׁוֹמֵעַת אֶת רִיחַ שְׂרָבִיטִים חֲדָשִׁים וְרִקִּים
כָּא עִם רִיחַ הַנֶּטְקָה?
כָּכָה יִשְׁגָה הַפְּרָדֵס הַיּוֹנֵק וּמֵינִיק וְחַי
בְּכָל-רַבְבוֹת שְׁבִטָיו.

לְפָנוֹת עָרֵב – וּבָאָה הַיְלָדָה הַתַּמָּה, הַיְפָה,
בַּת הַגֶּן, לְלִקֹּט
אֶת-כָּל-מַפְלַל מְזַמְרָה – וְהָיוּ בְּלִילָה לְבַעֲרָה
כָּל גְּבֻעוֹלֵי אֲשֶׁתְּמָקֵד.

בשיר נזכרות שתי דמויות של נשים – הנמענת ובת הגן.

הסבר כיצד מאופיינת כל אחת מדמויות אלה באמצעות תמונות הגן.

שירת המאה ה-20

שירי שאול טשרניחובסקי

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

לא רגעי שנת, טבע / שאול טשרניחובסקי

לא רגעי שנת, טבע, נחלומות ימתקו,
רק רגש בך אראה וסערות הקרב:
על מרום שיא הריף ובמכרות עמקו,
בתהומות הישימון ובצל חכיון עב.

כי תאכל נפשי, ופצעי יזעקו,
תקוותי תבלנה כשושן בסתו,
אנודה למקום שם משברים ינאקו,
למקום צוקיו ירים צור אדיר ושב.

אז בשתי מגלים הרבים בסלעים,
שהמה, בהתמוללם, שבים לרגעים,
וטור מטור ירום, גל יגבר מגל;

מצורים נקלמתי, שהמה בגאונם
אל מחץ משברים, אל נהמם ונהמנם
יסגירו את לבם, וראשיהם אל על...

- א. הסבר את התמונה המתוארת בשני הבתים האחרונים של השיר, וכתוב כיצד תמונה זו משפיעה על הדובר. (8 נקודות)
- ב. כיצד שני בתי השיר האחרונים משקפים את תפיסת הטבע של הדובר, המוצגת בבית הראשון של השיר? (7 נקודות)

9. לפניך הבית השלישי והבית הרביעי בשיר "נוקטורנו".
קרא אותם, וענה שני על הסעיפים א-ב שאחריהם.

מתוך: NOCTURNO / שאול טשרניחובסקי

(בית רביעי)

הולך – נעמד מתבונן לרגעים –
בודד כה אתע בין כפי הסלעים,
כמזר הנדח באין-סוף של הבריאה,
ובמערכת היקום שם יופיע
ערער בנתיב אלפי שנים וירחים,
שנים הועמו יויכלים דועכים – –

(בית שלישי)

לבי יתפעם, ומפכים אמרי:
שלום לך, יער, ושאו שלום, הרי!
סהר, אור בודד, עין כל רואה!
אחים-איתנים בתבל ומלאה,
נפצי התהויה ושבךריו!
נעל הנצח בפניכם את שעריך,
ועצמה נחסן בחיקכם מפפים,
קודחים וחודרים עד אפסי מרחקים,
למטיר מכמני החיים על סביכם,
להיות גיר פורה לחיי אביכם.
כח ועצמה אל הבו לי, הבו!
לרוות רגשי לחיים ירעבו,
למצות ים תוגה על גליו ונטפיו,
לחג בסער החשק ורשפיו,
לכיר את שגיון-האון ושכרונו,
לחזות בסוד-אלים ובכל הדר גאווה.
וכשף סועת חיים ועמד השאון –
עז להתמכר בלי חת לפליון,
להיות, בהשנות הדמות והימים,
חוט אחד ברשת כל כחות-עולמים,
רוקמים בגלוי ואורגים בסתר
חידת החיים לעד לא תפתר.

- א. הסבר את משאלותיו של הדובר בבית השלישי בשיר. למי הן מופנות? (10 נקודות)
- ב. האם משאלות אלה יכולות להתממש על פי הבית הרביעי? הסבר את תשובתך.
(5 נקודות)

10. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראי, אַדְמָה / שאול טשרניחובסקי

ראי, אַדְמָה, כי היינו בּוֹבְזִים עד מאד!
בְּחִיקָה, מְלוֹן־בְּרָכָה, מְעוֹן סֶחֶר, זֶרַע טְמָנוּ... לא עוד
פְּנִינֵי זְגוּגִיּוֹת שֶׁל פְּסָמֶת, זֶרַע חֹטָה כְּבָדָה,
גְּרָגֵר שְׁעוֹרָה חֲתוּל כְּתָם, שְׂבֵלֶת־שׁוֹעֵל חֲרָדָה.

ראי, אַדְמָה, כי היינו בּוֹבְזִים עד מאד:
פְּרָחֵי פְּרָחִים בְּךָ טְמָנוּ רְעֵנִים וּבְהוֹד,
אֲשֶׁר נִשְׁקַתְּם הַשֶּׁמֶשׁ מִנְּשִׁיקָתָהּ רֵאשׁוֹנָה,
מִצְנִיעַ חוֹ עִם יִפָּה קָלֶת, קִטְרֶת כּוֹסוֹ גְּכֹנָה.
וְעַד שֶׁיִּדְעוּ צְהָרִים בְּעֵצִים הַצֵּעֵר הַתָּם,
וּבְטָרָם רוּוֹ טַל שֶׁל בָּקָר בְּחִלּוּמוֹת־אוֹר נִבְטָם.

הֵא לָךְ הַטּוֹבִים בְּבִנְיָנוּ, נֶעֱר טְהוֹר חִלּוּמוֹת,
בְּרִי לֵב, נִקְיֵי כַפִּים, טָרָם חִלָּאת אַדְמוֹת,
וְאַרְגַּ יוֹמָם עוֹדוֹ שְׁתִּי, אֲרָג תְּקוּוֹת יוֹם יָבֵא,
אִין לָנוּ טוֹבִים מִכָּל אֱלֹהִים. אֵת הַרְאִיתָ? וְאֵיפֹה?

וְאֵת תְּכַסִּי עַל כָּל אֱלֹהִים. יַעַל הַצִּמְח בְּעֵתוֹ!
מֵאָה שְׁעָרִים הוֹד נִכְחַ, קֹדֶשׁ לְעַם מְכוֹרְתוֹ!
בְּרוּךְ קִרְבָּנָם בְּסוֹד מוֹת, כִּפָּר חֵינּוּ בְּהוֹד...
ראי, אַדְמָה, כי היינו בּוֹבְזִים עד מאד!

השורה: "ראי, אַדְמָה, כי היינו בּוֹבְזִים עד מאד!" חוזרת בשיר שלוש פעמים.
הסבר מהו הביבוז שעליו מדבר הדובר בשיר, ותאר כיצד ציורי הלשון מדגימים ביבוז זה.
בתשובתך הֵבֵא שְׁתֵּי דוגמאות.

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר א מתוך: **שירים לאילאיל** / שאול טשרניחובסקי

<p>אילאיל...! לא רעד השם על שפת אוהב בגיל, לא נפסק בנשיקה עד קלה הצליל, ונפוח לא לטף מפי אחות נאח ולא חלל ברחובות הכרד: אילאיל!</p>	<p>אילאיל...! בינינו לבין עצמנו לה אקרא אילאיל: לקשאפגשנה ביצר בשביל, לקשאברכנה בסער הגיל – אילאיל!</p>
<p>אילאיל...! בינינו לבין עצמנו לה אקרא אילאיל... ואם אמות אנכי – ויחלף קליל; שוב לא יקרא לעולם גבר לאשה – אילאיל. אילאיל...!</p>	<p>אילאיל...! הידעתם מדוע? על שום זה ששם זה לא שמעה מפי אב ואם; כי אותו לא בטא באזניה שום איש; כי שם זה (ידעתי) גם ימות חיש מות נצן בקליל: אילאיל...!</p>

באילו דרכים מביע הדובר בשיר את רצונו להעניק ייחודיות לאהבתו, וכיצד באה לידי ביטוי הבנתו שאהבה זו היא בת חלופי? הדגם והסבר.

אידיליות של שאול טשרניחובסקי

12. בחר באחת האידיליות שלמדת: "כחום היום" או "לביבות".

א. תאר את היחסים בין הדורות, על פי האידיליה שלמדת. (10 נקודות)

ב. מה תורם אופיים של יחסים אלה למשמעות האידיליה ולאווירה השוררת בה?

(5 נקודות)

שירי נתן זך

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רגע אחד / נתן זך

רגע אחד שקט בבקשה. אנא. אני
רוצה לומר דבר מה. הוא הלך
ועבר על פני. יכלתי לגעת. בשולי
אדרכתו. לא נגעתי. מי יכול היה
לדעת מה שלא ידעתי.

החול דבק בכנפיו. בזקנו
הסתבכו זרדים. כנראה לך
לילה קדם בתוכו. מי יכול היה
לדעת שבעוד לילה יהיה
ריק כמו צפור, קשה כמו אבן.

לא יכלתי לדעת. אינני מאשים
אותו. לפעמים אני מרגיש אותו קם
בשנתו, סהרורי כמו ים, חולף לידי, אומר
לי בני.
בני. לא ידעתי שאתה, במדה כזאת, אתי.

הפועל "לדעת" חוזר בשיר לפעמים בצירוף של מילת שלילה ולפעמים כחלק מביטוי של תהייה.
הסבר כיצד חזרה זו מבטאת את משמעות השיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שימו לב לסגל הרועד / נתן זך

שימו לב לסגל הרועד,
מששו את הרוח, היטב
געו בעץ. הוא ירק ובצמרת
מוריק עוד יותר והגע
מאכל מעט אף עודו אוכל בכל פה
את לשד האדמה שאינה
נראית כאן לעין בעיר.
שימו לב, מששו, געו היטב. כפלים
לשאף את האור, להאיר
כל ענן. הוא עובר. והלילה
לא יאחר.

הסבר את המשמעות של ה"הוראות" שניתנות לאורך השיר. כתוב כיצד הן משלימות זו את זו,
וכיצד הן מתקשרות לסיום השיר.

/המשך בעמוד 13/

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שיר לאוהבים הנבונים / נתן זך

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בתבונה יאהבו.
ימיהם בנעימים יחלפו,
גם בדרדמם שאול לא יזקינו,
נצח לא יפרדו, יחד יחיו
בבית אחד.

שיר לאוהבים הנבונים
על משכבם באין מלה.
ביד אחת את המעורה יכבו,
יחד יעצמו את עיניהם,
זה את זה יברכו,
ובעת האחד קורא –
את האור הקטן ידליק הוא.
את נשימת ילדיהם שומעים שזון
ורוח חצות.

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בנו להם בית ואת דלתו נעלו.
הניפו היטב את התריסים, בחוץ קר
ורוח ומצפים בחוץ למטר.
אורח לא יבוא בלילה אשר כזה
וכי יבוא – אל תפתחו את הדלת. מאחר
ירק קר נושב בעולם. וגם המשורר
ממצוקה, לא משפיע הוא שר. השארו
חבוקים.

א. כיצד האהבה והתבונה של "האוהבים הנבונים" באות לידי ביטוי בשיר? (9 נקודות)

ב. מהי, לדעתך, עמדת הדובר כלפיהם? הסבר את דבריך. (6 נקודות)

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אני שומע משהו נופל / נתן זך

אני שומע משהו נופל, אמר הרוח.
שום דבר, זה רק הרוח, הרגיעה האם.

גם אתה אשם וגם הוא אשם, פסק השופט לנאשם.
אדם הוא רק אדם,
הסביר הרופא לבני המשפחה הנדהמים.

אבל מדוע, מדוע, שאל את עצמו הנער,
לא מאמין למראה עיניו.

מי שאינו גר בעמק גר בקר,
קבע המורה לידיעת הארץ
ללא קשי נכר.

אבל רק הרוח ששמת את התפוח הוא זכר
מה שהעלימה מבנה האם:

שלעולם, לעולם, לעולם לא יהיה לו מנחם.

אמירת אמת והכחשתה – הסבר והדגם כיצד הן באות לידי ביטוי בשיר.
בתשובתך התייחס גם למבנה השיר.

פרק שני: סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 17-18.

17. סמל ביצירה הוא פרט הנושא עמו משמעות שחורגת מקיומו המוחשי.

(על פי יוסף אבן, מילון מונחי הסיפורת)

על פי הגדרה זו, ציין והסבר שני סמלים – אחד בסיפור מאת עגנון ואחד בסיפור מאת יוצר אחר.

הסבר את התרומה של כל אחד מהסמלים שצינת למשמעות הסיפור שבו הוא מופיע.

18. "סיום פתוח" של סיפור אינו מציע פתרון מלא לשאלות או לבעיות המרכזיות שעלו במהלך היצירה.

(על פי יוסף אבן, מילון מונחי הסיפורת)

בחר בשני סיפורים – כל סיפור מאת יוצר אחר, וקבע על פי ההגדרה שלעיל אם הסיום של

כל אחד מהסיפורים שבחרת הוא סיום פתוח. נמק את תשובתך.

/המשך בעמוד 15/

פרק שלישי: רומאן ונובלה*

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 19-23.

19. שים לב: אין לענות על שאלה זו על פי הרומאנים המוזכרים בשאלות 20-23. בחר בשתי דמויות משני רומאנים **או** מרומאן ונובלה* שלמדת (דמות אחת מכל יצירה). הסבר את אחד מהמניעים להתנהגותה של כל אחת מהדמויות שבחרת. הדגם את דבריך.

* **הערה**: אם בחרת להתבסס על נובלה, תוכל לבחור אך ורק מבין הנובלות המפורטות להלן: נמלים, עתליה, נביא, אחרי הילדות, שונא הנסים, כינורו של יוסי, שלושה ימים וילד, לב הקיץ לב האור, חירבת חיזעה, עוגיות המלח של סבתא סולטנה, לוויה בצהריים, המינה ליוה, העיירה שבה נעצר הזמן, לב של כלב, בטבעת החנק, הזקן והים, היונה, טוניו קריגר, מוות בוונציה, הנשיקה למצורע, הורתו, ברטלבי, רעידת אדמה בצ'ילי.

20. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מתוך: **החטא ועונשו** / דוסטויבסקי

[...]

ואף-על-פי-כן מיהר אל סווידריגאילוב; האם לא ציפה ממנו לדבר-מה חדש, להוראות, למוצא? הרי אנשים נאחזים גם בקש! האם הגורל או דחף אינסטינקטיבי הוא שמפגיש אותם יחדיו? אולי היתה זו רק עייפות, ייאוש; אולי לא לסווידריגאילוב היה זקוק אלא למישהו אחר, וסווידריגאילוב רק הזדמן לו כך סתם, במקרה. סוניה? אבל בשביל מה ילך עכשיו אל סוניה? שוב לבקש ממנה דמעות? מה גם שסוניה הטילה עליו אימה. סוניה היוותה גזר-דין חסר רחמים, החלטה ללא שינוי. כאן — דרכה או דרכו. ובייחוד ברגע זה לא היה מסוגל לראותה. לא, אולי מוטב לנסות את סווידריגאילוב: מה טיבו? והוא לא היה יכול שלא להודות בתוך תוכו שאכן הוא זקוק לו כבר מזמן לצורך כלשהו.

מה, איפוא יכול להיות משותף ביניהם?

[...]

תאר את המתרחש בנפשו של הגיבור בקטע זה, והסבר כיצד הקטע מדגים את התפקיד שממלאים סווידריגאילוב וסוניה כדמויות משנה.

21. קראת את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מתוך: **אנה קרנינה** / טולסטוי

[...]

סטפאן ארקאדיץ' היה איש כן וישר בעניינים שבינו לבינו. הוא לא יכול לרמות את עצמו ולשכנע את עצמו שהוא מתחרט על מה שעשה, וגם לא יכול להתחרט עכשיו על שהוא איש בן שלושים וארבע, יפה תואר ונוח להתאהב, שוב אינו מאוהב באשתו, אם לחמישה ילדים חיים ושניים שמתו, והיא צעירה ממנו רק בשנה אחת. הוא התחרט רק על שלא הקפיד יותר להסתיר זאת מפניה. אבל את החומרה שבמצבו הרגיש היטב, וצר היה לו על אשתו, על הילדים ועל עצמו. אולי היה מצליח יותר להסתיר את חטאיו מפניה אילו העלה בדעתו שהידיעה תשפיע עליה ככה. מעולם לא התעמק בדבר, אך במעומעם נדמה לו שאשתו חשה זה כבר שאין הוא שומר לה אמונים, ונוח לה להעלים עין. הוא אפילו חשב שמאחר שכבר הזדקנה וכוחה תש וגם יופי אין בה עוד, ומאחר שהיא אשה פשוטה שאינה מצטיינת בשום דבר ואין היא אלא אם טובה לילדיה ותו לא, הרי ראוי וצודק היה שתנהג סלחנות כלפיו. והנה אכזבה שכזאת.

[...]

קטע זה מופיע בחלק הראשון של הרומאן.

כיצד הקטע שקראת מתקשר לנושא "זוגיות ומשפחה" ברומאן, וכיצד נושא זה בא לידי ביטוי בעלילות המקבילות ברומאן?

/המשך בעמוד 17/

22. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מתוך: **מאדאם בונארי** / פלובר

[...]

- באמת, אמר כששב ועמד ליד אָמה, והוא פורש את מטפחת ההדפסים הגדולה שלו, שאחד מקצותיה הניח בין שיניו - החקלאים ראויים לרחמים!
- לא רק הם, השיבה.
- בוודאי שלא! הפועלים בעיר, למשל.
- לא אליהם...
- תסלחי לי! הכרתי שם אמהות מיסכנות, נשים הגונות, על דיברתי, קדושות ממש, שאין להן אפילו לחם לאכול.
- ומה על הנשים, פתחה אָמה שוב (וזוויות פיה התעוותו בדברה), מה על הנשים, אדוני הכומר, שיש להן לחם לאכול, אבל אין להן...
- חימום בחורף, אמר הכוהן.
- אח! מה זה חשוב?
- מה־זאת־אומרת, מה זה חשוב? לי נראה, על כל פנים, שאם אדם נהנה מחימום, ממזון טוב... שהרי בסופו של דבר...
- אלי! אלי! נאנחה.

[...]

מהו הבסיס לאי־ההבנה בין אָמה ובין הכומר, וכיצד אי־הבנה זו מאירה את דמותה של אָמה? הסבר והדגם.

23. ענה על השאלה, **רק** על פי אחד מהרומאנים האלה:

המשפט, ספר הדקדוק הפנימי, התגנבות יחידים, עיר קסומה, מר מאני, שירה, מקדמות, חיי נישואין, זיכרון דברים, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט.

בחר בשתי דמויות מאחד הרומאנים שלעיל.

הסבר אחד מהמניעים להתנהגותה של כל אחת מהדמויות. הדגם את דבריך.

פרק רביעי: דרמה

אם בחרת בפרק זה, ענה רק על אחת מהשאלות 24-25.

על שאלות אלה אפשר לענות רק על פי מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20.

מחזה מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20

24. בחר בדמות אחת ממחזה שלמדת.

מה הן שאיפותיה של הדמות, אילו מכשולים עומדים בדרכה, וכיצד היא מתמודדת עם מכשולים אלה? הסבר והדגם.

25. בדרמה המודרנית יש לעתים קרובות מצבים של חרדה, של אי־ודאות או של התערערות

מוסכמות חברתיות וסדרי עולם מסורתיים.

בחן קביעה זו על פי מחזה שלמדת. תוכל להתייחס לאחד **או** לשניים מהמצבים הנזכרים לעיל.

פרק חמישי: שיר שלא נלמד

שים לב! פרק זה הוא חובה – ענה על שאלה 26 (10 נקודות).

26. קרא את השיר שלפניך מאת אמילי דיקינסון, וענה על השאלה שאחרי.

נסחפת! ספינה קטנה נסחפת!
 וכבר יורד הליל!
 האין מי שיוביל ספינה קטנה אחת
 אל הנמל?

כך מלחים אומרים: אתמול,
 עם דמדומים חומים,
 ספינה קטנה אחת כבר נכנעה,
 נתערבלה, ירדה לתהום.

אך מלאכים אומרים: אתמול,
 כששחר בא אדם,
 ספינה קטנה אחת, מותשת מסופה,
 הרימה את תרניה, מתחה את מפרשיה,
 זנקה קדימה בתנופה.

(תרגום: די אפרת)

- א. הסבר את הקשר בין שלושת בתי השיר. (5 נקודות)
 ב. מהי המשמעות הסמלית של השיר, וכיצד היא נבנית? (5 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
 אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך התרבות והספורט